

6. Технологія сучасного уроку рідної мови: навч. посіб. / Н. М. Остапенко, Т. В. Симоненко, В. М. Руденко. К.: ВУ «Академія», 2011. 248 с.

7. Шелехова Г. Формування в школярів умінь сприймати усне і писемне мовлення // Українська мова і література в школі. 2003. № 4. С. 7 – 11.

Віталія Тереховська,

КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний коледж
імені Маркіяна Шашкевича»

Науковий керівник:

спец. вищої категорії, викладач-методист Ірина Лагола

ДУХОВНЕ ЗРОСТАННЯ ДИТИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ НА ПРИКЛАДІ ТВОРУ М. ЗУЗАКА «КРАДІЙКА КНИЖОК»

Постановка проблеми. Спектр творів дитячої літератури розкриває широкі можливості для пізнання дитиною самої себе, для збагачення дитячого досвіду, для розв'язання таких проблем, як дорослішання, дружба, стосунки з батьками та друзями, перехід у нову школу тощо. В останні десятиріччя розвитку сучасної дитячої літератури надто гостро постає ще одна тема – тема війни, досвідом втрат від неї та життям дітей в таких складних умовах.

Аналіз останніх досліджень. Українські та зарубіжні письменники зверталися до теми дитини і війни ще в ХХ столітті, створюючи художні твори, в яких образи дітей відіграють центральну роль у змалюванні воєнного лихоліття. У творах Віктора Близнеця «Гніздо горлиці», «Вітрила в степу», «Землянка і Мовчун», Миколи Вінграновського «Первінка», Всеволода Нестайка «Це було в Києві», Григора Тютюнника «Климко», Галини Пагутяк «Діти», зарубіжних письменників Дж.Бойна, К.І.Гальчинського, А. Маргул-Шпербера та інших зображуються події війни крізь призму дитячого світосприйняття. У центрі уваги цих авторів - переживання, страхи, надії та духовне зростання дітей, змушених долати жахіття війни.

Роман Маркуса Зузака «Крадійка книжок» - це ще одна історія, в якій через призму образу дівчинки Лізель висвітлюється питання психологічного

стану дитини в надзвичайно складних обставинах, зокрема, як героїня долає втрати, страх через жорстокість війни, зберігаючи при цьому доброту і моральні якості. Знаковими елементами роману є книги, які для Лізель є джерелом сили, натхнення та інструментом для розуміння дорослого світу.

Метою статті є дослідження духовного та психологічного зростання дітей під час війни на прикладі образу Лізель у романі Маркуса Зузака «Крадійка книжок». У центрі уваги - аналіз трансформації внутрішнього світу головної героїні під впливом трагічних подій, як воєнні обставини впливають на розвиток особистості, формування її світогляду та систему життєвих пріоритетів, а також значення книги і слова як способу збереження людяності та вираження моральних цінностей у кризові часи.

Виклад основного матеріалу. У сучасній літературі письменники все частіше звертаються до теми дитинства, розглядаючи її в найскладнішому – психологічному аспекті. Вони прагнуть якомога глибше зануритися у внутрішній світ дітей, дослідити їхню поведінку, бажання, почуття та емоційні переживання. Це дозволяє їм не лише передати зовнішні прояви емоцій дитини, а й розкрити приховані пориви душі, передати глибину її думок і тривог через незнання майбутнього. Багато сучасних авторів дитячої літератури зображують дитяче світосприйняття як ключ до проєкції багатогранності і складності внутрішнього світу юного героя. Такий підхід дозволяє читачеві побачити світ очима дитини і краще зрозуміти її реакції та емоції на дорослі речі.

Лізель Мемінгер – «крадійка книжок» — дівчинка, яка змінюється й духовно зростає, долаючи жахи війни. Її шлях відображає складний процес формування особистості в умовах, що випробовують дитячу душу на міцність. Лізель зображена як жива, глибока героїня, чий внутрішній світ розвивається від недовірливості та страху до сили духу та здатності захищати власні переконання.

На початку роману ми бачимо дев'ятирічну дівчинку, яка стикається зі страшними втратами, спричиненими війною: смерть її молодшого брата

Вернера під час вимушеної поїздки потягом, а також розлука з матір'ю, яка змушена віддати дівчинку в прийомну сім'ю, бо не може її забезпечити через нацистський терор: *«Коли вона прибула, на її руках іще виднілися сліди від укусів снігу, а з пальців іще не стерлася замерзла кров. Вона вся здавалася якоюсь недогодованою. Дротяні ноги. Руки, як вішаки для пальта. Це їй далось нелегко, але коли таки далось, то вийшла якась зголодніла усмішка. Кольором її волосся майже не відрізнялося від білявого німецького сорту, але в неї були небезпечні очі. Темно-карі»* [3].

Ці травматичні події залишають у її серці глибокі рани, і дівчинка часто бачить жахливі сни, де їй сниться покійний брат: *«Страшні сни з'являлися, як завжди, ніби найкращий гравець команди-суперника, про якого подекують, що він зазнав травми чи захворів, - але ось він, розминається з усіма, готовий вийти на поле. Або як потяг, що за розкладом прибуває на нічний перон, тягнучи за собою мотузку зі спогадами. Все тягне і тягне. Весь час незграбно підкидає»* [3]. Її моральний стан сповнений страху, тривоги та відчуття самотності, вона відчуває себе покинутою і не розуміє, чому світ так несправедливо з нею обходиться.

Однак поступово Лізель знаходить підтримку у своїх прийомних батьків Ганса та Рози Губерманн. Ганс стає для Лізель джерелом розради та любові. Він терпляче допомагає дочці навчитися читати і відкриває їй чарівний світ слів і книг, який допомагає щоразу бігти від страшної реальності. Роза, хоч і здається суворою та різкою, виявляє свою любов, захищає знедолену дитину та піклується про неї по-своєму: *«...вона на правду любила Лізель Мемінгер. Просто якось дивно виявляла свої почуття»* [3].

Лізель вчиться читати і знаходить втіху у книгах. Книги відіграють особливу роль у її житті: *«Завдяки книгам Лізель отримує інший світ, протиставлений насиллю й голоду, світ, в якому є поняття гуманізму, вірності, правди, любові, підтримки, порядності»* [3]. Вони не лише допомагають їй впоратися з жахіттями війни, але й формують її моральні орієнтири. Як і нацистська пропаганда, слова можуть бути зброєю, що

завдають шкоди, але вони також можуть бути дарами, які допомагають зберегти людяність у найтемніші часи: *«...першу книгу вона вкрала у снігу, а другу – у вогні ... вирішивши написати свою історію, вона дивуватиметься, коли саме книжки і слова не просто почали мати якесь значення, а стали для неї всім»* [3].

Завдяки книжкам Лізель розширює свій кругозір і починає усвідомлювати жахливу реальність війни, яка оточує її з усіх боків. З вимушеним дорослішанням дівчинки дорослішають і її думки, які прослідковуємо в сюжеті твору. Від думки *«Дивні вони, ті війни»* народжується доросліша й більш зважена: *«Кажуть, що війна — найкращий друг смерті, але мушу висловити іншу точку зору. Для мене війна — ніби новий начальник, який вимагає неможливого. Він стоїть за плечима і без упину повторяє те саме: «Виконуй, виконуй».* [3]. Так, війна виявляється не просто супутником смерті, а справжнім випробуванням, яке змушує до дій. Кожен момент, кожен крок під її тиском — це намагання виконати неможливе, витримати тягар обставин і зберегти людяність навіть у найскладніші часи.

Моральність Лізель випробовується, коли вона зустрічає Макса Ванденбурга, єврея-втікача, якого Губерманни, ризикуючи життям, переховують у своєму будинку всупереч нацистській політиці. Їхня дружба стає важливим джерелом сили та натхнення для дівчинки. Макс пише для неї книгу, надихає її та вчить вірити у світло навіть у темряві війни. Ця дружба допомагає Лізель зрозуміти, що справжня сила полягає в глибокому почутті відповідальності перед близькими та здатності піклуватися і допомагати іншим, навіть перед обличчям небезпеки.

Лізель демонструє силу духу, незважаючи ні на що, її моральна стійкість очевидна в тому, як вона реагує на випробування війни. Коли на місто падають бомби, героїня переживає найбільочішу втрату - смерть Ганса, Рози та Руді Штайнера, її друга, якого вона поцілує вперше після його смерті.

Образ Руді Штайнера є символом невинності, мужності та духовного зростання в умовах війни. Руді — це хлопець з *«...волоссям лимонного кольору,*

худими ногами та синіми очима, старший за Лізель на вісім місяців» [3]. Його постійний голод і готовність на авантюри заради їжі пояснюються складними умовами життя у великій багатодітній родині, де батько, Алекс Штайнер, працює кравцем. Незважаючи на випробування, Руді залишається вірним другом для Лізель, супроводжуючи її під час виконання завдань для Розі Губерман і підтримуючи її в усіх пригодах. Їхня дружба заснована на довірі та спільному прагненні до простих радощів у світі, де панують злидні та насильство.

Війна змушує Руді швидко дорослішати, але навіть у жорстоких обставинах він зберігає мрійливість і хоробрість. Захоплення Джессі Оуенсом, коли Руді пофарбувався вугіллям і пробіг стометрівку, демонструє його пристрасть до спорту і відвагу. Однак його боротьба з Гітлерюгендом і конфлікти з нацистською системою стають проявами не тільки фізичної сили, а й духовного спротиву. Руді часто захищає слабших, зокрема свого друга Томмі Мюллера, і показує свою вірність принципам добра і справедливості.

Закоханість дівчинки у Руді — це тонка і ніжна нитка, яка проходить через весь роман. Її почуття відображають чистоту і простоту дитячих емоцій. Коли Лізель усвідомлює свої почуття до Руді, вона переживає внутрішній конфлікт. Дитяча закоханість для неї ще не цілком зрозуміла — це поєднання дружби, ніжності та страху втрати.

Її почуття до Руді зростають поступово, вони підкріплюються спільними моментами, які вони ділять від простих ігор та вдаваного ворогування до крадіжок книг та розмов про життя та війну: *«...він був тим схибленим, що вимазався чорним вугіллям і кинув виклик світові. Вона була крадійкою книжок, що залишилася без слів» [3]. Він жартома просить поцілувати його, але Лізель робить це тільки після його смерті, коли вже пізно.*

Загибель рідних під час бомбардування стає болючою втратою для Лізель і символом того, як війна безжально забирає найяскравіші й найневинніші життя. Руді Штайнер, який до кінця залишився вірним своїм мріям, любові та

людяності, є нагадуванням про те, як війна змінює дитинство, але не завжди здатна знищити чистоту й гідність.

В епілозі твору Лізель дожила до глибокої старості, але її серце все ще наповнене спогадами про тих, кого вона втратила на війні. Її історія ілюструє силу любові та співчуття, а також важливість слів, які можуть зцілити серце і дати надію навіть при пануванні війни.

Висновок. У романі «Крадійка книжок» М. Зузак демонструє, як війна стає каталізатором духовного зростання дітей, зокрема Лізель Мемінгер. У складних обставинах, де панують страх, втрата та ненависть, героїня знаходить способи не лише вижити, а й усвідомити цінність людяності, любові та дружби. Лізель переживає емоційне і морально вимушене дорослішання, при цьому зберігаючи дитячу надію.

Отже, духовне зростання дитини в умовах війни полягає в її здатності знайти сенс у хаосі, формувати власну ідентичність і виявляти людяність навіть у найскладніші часи. Дитина може стати прикладом того, як, незважаючи на зовнішні обставини, внутрішня сила та моральна свідомість можуть допомогти знайти шлях до справжнього розуміння життя, любові та співчуття.

Список використаної літератури

1. Війна. Діти. Література: дитячі книжки та війна в Україні. URL: <https://www.goethe.de/prj/lek/uk/--/wrrchldrn.html> (дата звернення: 04.11.24).
2. Дядечкина А. Д. Світогляд дитини війни у творах сучасних зарубіжних письменників про Голокост: магістерська робота. Кривий Ріг, 2022. 65 с.
3. Зузак М. Крадійка книжок. Київ: КСД, 2020. 416 с.
4. Кобилко Н.А Друга світова війна на сторінках роману Маркуса Зузака «Крадійка Книжок». День пам'яті та примирення: зб. матеріалів круглого столу, 07 травня 2021 р. Харків, 2021. С. 26–28.
5. Образ Лізель Мемінгер в романі «Крадійка книжок». URL: <https://moyaosvita.com.ua/literatura/%E2%9C%85obraz-lizel-meminger-v-romani-kradijka-knizhok/> (дата звернення: 05.11.24).

6. Якубовська-Кравчик К. Літературний образ дитинства в часи кризи ХХ–ХХІ ст. Видання 1, Варшава 2021.

Богдана Драгуняк,

КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний коледж
імені Маркіяна Шашкевича»

Науковий керівник:

спец. вищої категорії, викладач-методист Ірина Лагола

ІНДИВІДУАЛЬНІСТЬ ХАРАКТЕРУ ЧАРЛІ БАКЕТА ЗА ТВОРОМ

Р. ДАЛА «ЧАРЛІ І ШОКОЛАДНА ФАБРИКА»

Постановка проблеми. Сучасний світ переповнений багатьма подіями та протиріччями суспільно – політичного, економічного, морально-духовного змісту. З огляду на це гостро стоїть питання духовного розвитку особистості в складних життєвих ситуаціях. Саме в такому випадку художні твори стають могутнім джерелом розвитку духовного світу людини. Залучення молоді до читання сприяє усвідомленню внутрішнього світу героя-персонажа як носія людських якостей. Літературний герой стає психологічним зразком схвалення або осудження з боку читача. Тому аналіз образів-персонажів насамперед полягає в тому, щоб «розібратися в натурі героя, розкриваючи різноманіття виявів людського характеру» [6].

Аналіз останніх досліджень. Робота з образами-персонажами займає одне з ключових місць у літературознавстві. Закономірно, що науковці-методисти не раз звертали увагу на це питання, намагаючись встановити закономірності вказаної діяльності (Т.Бугайко, Б.Буяльський, В.Голубков, В.Гриневич, О. Забарний, А.Лісовський, Л. Мірошниченко, В.Неділько, Є. Пасічник, С. Пультер, З. Рез, А. Ситченко, Н.Соловйова, Б.Степанишин та ін.). Зокрема, В.Неділько зазначає: «Суть пообразного аналізу полягає в послідовному розгляді особливостей і значення кожного елемента ідейно-художнього змісту твору – теми, образу автора, сюжету і композиції, системи образів персонажів, мови та образотворчих засобів, ідеї твору» [1].